

بسم رب العلمین

زنجان شناسی،

سیمای پارسایان

(نقشه های تهذیب)

یزه و سیمای علمای زنجان

جلد ۱

سرشناسه

: حسنلو، امیرعلی، ۱۳۴۹ -

عنوان و نام پدیدآور : زنجان شناسی، سیمای پارسایان (قله های تهذیب) سیره و سیمای علمای زنجان/ مولف امیرعلی

حسنلو زنجان

مشخصات نشر

: زنجان: آئینه خرد، ۱۳۹۸

مشخصات ظاهری

: ۳۰۱ص.

شابک

: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۸۴۴-۳-۷

وضعیت فهرست نویسی

: فیا

موضوع

: مجتهدان و علما -- ایران -- زنجان -- سرگذشتنامه

سبک

: 'Ulama -- Iran -- Zanjan-- Biography'

ردیف کنگره

: BP ۱۳۹۷/۱۵۳ ۹ ص ح

رده بندی دیوید

: ۹۹۶/۲۹۷

شماره کتابخانه ملی

: ۵۴۳۹۰۱۷

ترجمه: محمد جواد حسنلو

نام کتاب: سیمای پارسایان (قله های تهذیب) سیره و سیمای علمای زنجان

مولف: امیرعلی حسنلو

ناشر: آئینه خرد

چاپ: ۱۳۹۸

شمارگان: ۲۰۰

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

زنجان: صندوق پستی: 4519698615

شابک: 978-622-99844-3-7 شابک دوره: 978-622-99844-3-7

فهرست مطالب.....	صفحه
.....	۱
.....	۱
.....	۳
.....	۴
.....	۴
.....	۴
.....	۴
.....	۵
.....	۱۳
.....	۶
.....	۱۰
.....	۱۳
.....	۲۴
.....	۲۴
.....	۵۷
.....	۵۷
.....	۵۸
.....	۶۱
.....	۶۲
.....	۶۲
.....	۶۳
.....	۶۵
.....	۶۸
.....	۶۹
.....	۷۰
.....	۷۰
.....	۷۳
.....	۷۵
.....	۷۶
.....	۷۸

- ۱-۷. خاندان ۷۸
- ۲-۷. آغاز تحصیلات در زنجان ۷۸
- ۳-۷. اساتید ۷۸
- ۴-۷. نبل به درجه ی اجتهاد ۷۹
- ۵-۷. فعالیت های علمی و اجتماعی امام زنجان در نجف ۸۰
- ۶-۷. امام زنجان در اندیشه تقرب ۸۲
- ۷-۷. پیر و سیمای امام زنجان ۸۴
- ۸-۷. آثار و تالیفات ۸۴
- ۸- نگاه سیره و دست علمی حکیم الهی آیت الله حاج شیخ محمد اسماعیل صائی ۸۵
- ۳-۸. هجرت به ۸۶
- ۴-۸. فعالیت های فرهنگی و اجتماعی امام زنجان ۸۹
- ۵-۸. استاد صائینی از زبان دانشمندان ۹۳
- ۶-۸. سخنرانی آقای دکتر غلامحسین ابراهیمی صائینی ۹۶
- ۷-۸. علامه طباطبایی از دیدگاه آیت الله صائینی و خاطراتی از حضور او ۱۰۵
- ۸-۸. فیلسوف شیرازی درآئینه فیلسوف زنجان ۱۲۷
- ۹-۸. سخنرانی آیت الله صائینی در دانشگاه امام صادق (ع) ۱۳۹
- ۱۰-۸. درونمای صائینی ۱۴۷
- ۹- خاطراتی از آیه الله شیخ یحیی عابدی زنجان ۱۵۰

الف) مطالبی پیرامون اهمیت حوزه های علمیه از زبان مقام معظم رهبری قبل از شروع به مباحث فقه، به مناسبت شروع درسهای حوزه:

...هر چه اهمیت دین در دنیا بیشتر می شود، اهمیت حوزه ها هم بیشتر می شود. امروز، مفکران و متخصصین مسائل اجتماعی و سیاسی و بسیاری از نودهای مردم، توجه مخصوصی به دین پیدا نموده اند. این توجه به دنباله حاله های دهه اخیر به وجود آمد، یعنی پیروزی دین اسلام و تشکیل نظام اسلامی، پیدا شده است و لذا مطالعات بر روی دین امروزه جدای از جنبه سیاسی نیست و موضع گیری ها هم بر همین اساس است. تشکیل سمینارهای تخصصی و علمی دراطراف دنیا برای بررسی این پدیده، اهمیت قضایا را نشان می دهد. مرکز این توجهات، دین اسلام و به ویژه جمهوری اسلامی است. لذا امروز ما باید در رفتارهای علمی خود یک حرکت تازه ای را شروع کنیم. امروز روزی نیست که به نام دین بتوانیم سخنی را بگوئیم یا هدفی را تعیین کنیم که سست باشد و نتوانیم آن را از معارف اسلامی استخراج کنیم. مرکز این توجهات علمی، حوزه های علمیه هستند. البته این به آن معنا نیست که دیگران، در مسائل دینی نباید تفکر کنند و حق ندارند بحث کنند. بلکه

مراد این است که برای این تحقیق ابزار و وسائل در غیر حوزه‌های علمیه وجود ندارد و جای غور علمی در مسائل دینی در حد تخصص حوزه‌های علمیه است. همان گونه که برای پزشک شدن باید به دانشکده پزشکی رفت. اهمیت حوزه‌های علمیه فقط در تبلیغ دین نیست. گرچه این رشته از وظائف مهم حوزه‌ها است ولی از این مهم تر آموزش علمی و فنی معارف اسلامی است. حال، در این زمینه چه مباحثی را باید اصل دانست؟ ریشه‌های اصلی در حوزه‌ها، فقه و کلام و فلسفه است. فقه ستون فقرات حوزه‌های علمی اسلام از پایه‌های مهم حوزه علمیه و فلسفه هم از لوازم حتمی است. البته در کار این‌ها، علوم دیگری هم باید باشد. مثل تفسیر، حدیث، رجال و غیره که باید تفهیم کتاب و سنت است، و علم اصول که در کنار فقه، به عنوان مقدمه آن حتما لازم است. علاوه بر این‌ها، با فنون تبلیغ دین باید آشنا شد. اگر تبلیغ، یک رشته علمی است. ما روش‌های سنتی برای تبلیغ داریم لکن کافی نیست، کارگردانان حوزه علمیه باید با برنامه‌ریزی، بخشی از مباحث علمی ارتباطات را که مورد نیاز تبلیغی است، در اختیار طلاب قرار دهند. آشنایی با زبان هم، لازم است. یک زبان زنده دنیا را حداقل باید طلاب فرا گیرند. آشنایی با جریان‌های فکری جهان نیز، در حوزه‌ها لازم و ضروری است. اگر بخواهیم صحیح تبلیغ کنیم و نظریات دینی را تبیین نمائیم و از معارف اسلامی دفاع کنیم، حتما باید با حرف‌های تازه جهان و جریان‌های

فکری، آشنا بود. بحث معنویت و قداست هم یک بحث مهمی است. فرق اصلی ما با سایر کسانی که داعیه هائی دارند همین هدف مقدس است. ما برای دین خدا و اعتلای کلمه الله، باید تلاش کنیم و همه فعالیت‌های ما باید در همین راستا باشد. این مسأله، چیزی است که می‌تواند ما را موفق نموده و سخن ما را دلنشین و جذاب کند.^۱

گرمیداشت فرزندگان و سنگرداران جبهه ستیز با جهالت و رذالت به گرده‌مایه مهم اندیشی منحصر نمی‌گردد و پاسداشت واقعی، حق این گوهرها را گنجینه تاسی بر اخلاق و رفتار و شیوه‌های دانش پژوهش و تداوم راه و دمیدن معنویت آنان در کالبد نسل‌های بشر عملی است و تنها از این راه دین آنان می‌گردد.

ب) گفتاری از مقام معظم رهبری درباره‌ی جایگاه و سابقه‌ی حوزه‌ی علمی‌ی زنجان :

معظم له در سفر با برکتی ۲۰۰۰ رسال ۸۲ ماه شعبان به استان زنجان داشتند درباره‌ی عظمت و سابقه‌ی علمی این شهر سخنان گهربار و ارجمندی فرمودند که به پاره‌ای از آنها اشاره می‌نمود:

منطقه‌ی زنجان در علم و پرورش علمای بزرگ و پارسا و راهب ازویژه‌گی خاص برخوردار بوده است و دربره‌ای از زمان از سابقه‌ی بسیار

۱ برگرفته از سخنرانی مقام معظم رهبری مد ظله العالی..

درخشان برخوردار بود و یکی از کم نظیرترین حوزه های علمیه ی شیعه بوده است؛ علمای شیعه و شخصیت های دینی برجسته ای مثل آخوند ملا قربانعلی زنجانى که من از او نام بردم او که سالها پیش از علمایی که دوره ی ایشان را بطور دقیق درک کرده بودند، اواخر ایشان را من آنها را دیدم - رانها درباره ی پارسایی ایشان شنیده بودم - علم و پارسایی در بدرقه ی و اطاف و احساسات یک مجموعه ی عظیم برای کسی و سوسه نمی شد؛ دسیه ی از بزرگان با این عظمت معنوی و مردمی که داشتند هرگز و سوسه نداشتند و یک چهره ی ماندگار شدند و چه بعد از ایشان بزرگان زیادی از علما بودند چه در زنجان و چه غیر زنجان که فریب نخوردند و در مواجهه با این جاگاه ها شایسته و وقار خود را حفظ کردند؛

با نام شیخ اسدالله زنجانى گمنام ساکن باقر آشنا شدم از شاگردان و اصحاب میرزای شیرازی یا اصفهانی فقیه و اصولی و متبحر در علوم غریبه نوشته هایش را دیدم با خط بسیار زیبا که پر از علوم و معارف بود؛ که در دست کسی نیست؛ او در نجف بطور گمنام ولی سر بلند زندگی کرد، دارای ورع و تقوی و پارسایی زاید الوصف در نجف اشرف با آمیرزا باقر زنجانى آشنا شدم و با آقا سید جعفر شبیری به درس ایشان رفتیم عالم فقیه و اصولی متبحر، علمای بزرگ و متخصص نجف می گفتند حرفهای شبیه معاصرین نیست؛ حرفهای جدیدی در علم اصول و فقه

دارد؛ فردی وارسته و متین و با وقار و فاضل و در کمال سادگی و بی پیرایگی و زهد و به دور از هیاهوی رایج و فارغ از هر نوع ادعا در نجف مشغول خدمت بود؛ چند صباحی در درس او شرکت جستم و روش او با دیگران متفاوت بود؛ فضایی در قم بودند از جمله ی آنها حاج سید احمد زنجانی عالم پارسا و فاضل دانشمند که مورد احترام و وثوق کامل بزرگان بدون هیچ عیبی؛ رتبه ی علمی ایشان خیلی بالا تر بود؛ در فنون و علوم مختلف مبتکر و نوآوریهای زیادی داشته، اهل تفکر و اندیشه و خرد بود و در نوشتن بدیلی نداشت، در آثارش ابتکارات قلمی بسیار زیبا داشته که در قم منتشر شده که به فکر کسی نمی رسد؛ با تتبع فراوان در رساله های فراوان جمع کردند؛ امروز فرزندان بزرگوارشان در تربیت شاگردان موفق بوده و بسیار اهل دقت و تعمق هستند.

آسید محمود امام را در مشهد در جوانی زیارت کردم قدرت تشخیص نداشتم ولی پدرم و ملاهای ترک خیلی به او احترام و ارادت می ورزیدند و قائل بودند مقامات علمی رفیع و وارستگی و یرایشی دارند؛ فرزند ایشان حاج آقا عزالدین در مشهد هستند که منشاء برکت هستند؛

نهالهای علمی نادری که اینگونه بودند و در زنجان و رساله و ثمر دادند که در کمتر زمانی در یک منطقه جمع بوده، در حالیکه این هر این سابقه ی درخشان را به خود داشته است؛

آقا میرزا ابوالفضل و آسید رضا دو برادر از بزرگواران و علمای این

منطقه در تهران ساکن بودند؛ در این نزدیکتر حاج شیخ اسماعیل صائینی که با ما در مدرسه ی حجتیه سابقه ی دوستی داشت از فضیلتی بزرگ بود دوست دوران تحصیل ما بود در حوزه ی علمیه قم که کم نظیر بود...؛ و مرحوم آیه الله سید اسماعیل زنجانلی که مردی پارسا که بنده اول رفتم به سم ایشان را شناختم به دیانت و قداست و پاکی با او آشنا شدم عالمی فاضل و ملامتی ادیب... ..

دربین شهره ی این از جهت برخورداری و تربیت علما همقران شهر زنجان نمی شناسم که این همه فاضل و بزرگان از او سر بلند کرده باشند و بسیاری در گمنامی به سر بردند... ..

ج) حوزه علمیه زنجان در یک نگاه:

شهر زنجان و یا استان عالم پرور زنجان سابقه ی تاریخی و علمی بسیار کهن و قدیمی دارد، همانطوری که بلا گفته شد علمانی صاحب مکتب در عرفان و فلسفه و فقه و اصول و علوم دیگر در این دیار پرورش یافته اند، شیخ اشراق شهاب الدین سهروردی از آن سرزمین شهره ی آفاق است، اخوی فرج زنجانلی از عرفای بزرگ این دیار است و هم چنین محمد بن هارون زنجانلی از استادان مکاتبه ای شیخ صدوق (ره)،

۱. برگرفته از سخنرانی معظم له در سال ۸۲ در جمع علما و طلاب زنجان. (یادداشت های مولف از

سخنرانی حضرت آقا که در جلسه ی دیدار علما حضور داشتم)

م ۳۸۱) و علی بن هارون زنجانی از استادان مکاتبه‌ای شیخ صدوق (ره) م ۳۸۱) و علی بن هارون زنجانی از مؤلفین اخوان الصفا که صاحب مکتب فلسفی و کلامی خاص بودند؛ از علمای بزرگ و رجال نامی زنجان بودند.

مهمترین دوران علمی این شهر در حدود یک قرن قبل است، در این هنگام زنجان دارای حوزه‌ی علمیه بسیار غنی بود. که از دورترین نقاط ایران و کشورهای مجاور برای گذراندن دوره‌ی عالی تحصیلات حوزوی به این شهر مسافرت می‌کردند، چنان که از قفقاز مرحوم آیه الله فاضل قفقازی پدر مراجع عالیقه حضرت آیت الله فاضل لنکرانی (ره) مدتی را در زنجان از محضر علمای بزرگ کسب علم نموده است؛ و از شهرهای مختلف آذربایجان مثل اربیل که نمایی روشن آن عالم بزرگ و مرجع تقلید میرزا یونس اردبیلی است که در درس آخوند خراسانی به خاطر نقد درس آخوند مورد توجه آخوند قرار گرفت و آخوند از او پرسید اینها را از کجا یاد گرفتی گفت از حجت الاسلام زنجانی) به خاطر بربار بودن حوزه‌ی علمیه زنجان به آنجا جذب می‌شدند و پس از طی برخی از مراحل عالی علوم، از این شهر به حوزه‌ی بزرگ نجف و حوزه‌ی قدیم اصفهان رهسپار می‌شدند، اگر چه حوزه‌ی زنجان از هر لحاظ غنی بوده ولی برخی از طالبان علم برای درک استادان مشهور روزگار خود عازم این دو مرکز علمی جهان تشیع در آن روزگار می‌شدند و در آن دوره

حوزه‌ی قم از رونق و کارآمدی کنونی برخوردار نبود، بلکه در حد متوسط مدرسی در آن وجود داشت که معتابه نبود؛ به نحوی که تحت الشعاع حوزه‌هایی مثل حوزه زنجان و اصفهان قرار داشت. مخصوصاً دوران تحصیل مرحوم آیت الله سید احمد زنجان‌ی حوزه‌ی زنجان در اوج شان علمی بود و زمینه برای تحصیل علم بسیار مساعد و مناسب بود و محیط مذهبی حاکم بر این استان و بخش‌های تابعه‌ی آن زمینه را برای تحصیل علوم دینی دلپذیر کرده بود. بیش از دوازده مدرسه علمی قابل توجه مانند: مدرس و لم (مدرسه‌ی ملا- که مرحوم شیخ زین العابدین استاد بزرگانی چون حاج مرزا باقر و حاج شیخ عبدالکریم حاج سید احمد شبیری، و... در آن اقامه می‌نمودند داشته است) مدرسه‌ی خانم، مدرسه‌ی میرزایی پایین و بالا، مدرسه‌ی ابی‌الحق میرزا، مدرسه‌ی نصرالله خان، مدرسه چهل ستون، در این شهر وجود داشت که نشان دهنده‌ی رونق چشمگیر حوزه بود. به ویژه برخی از این مدارس مثل مدرسه‌ی سید (ره) جامع و جالب توجه بوده و طلاب زیادی در آن سکونت و مشغول تحصیل و به رونق آنها می‌افزود؛ حضور نمایندگان بزرگ از حکماء و دانشمندان ذی فنون در کرسی‌های تدریس به تنوع و کیفیت و عمق درس‌ها می‌افزود، تمام این مدارس مملو از طلاب بودند که از شهرهای مختلف دور و نزدیک در این شهر علم گرد آمده و با مباحثات و مذاکرات علمی بر شکوه و عظمت حوزه‌ی زنجان می‌افزودند.